

Bihari Sándor

*„Én a csendet és a nyugalmat szeretem.
Egész életemben a széphez kötődtem... Ha látok
egy gyönyörű tájat, vagy megbámulok egy lé-
legzetelállítóan szép nőt, akkor a világ keserves
dolgai megszűnnek a számomra, és csak a
szépséget vágyom megragadni.”*

(Részlet egy interjúból)

Rendhagyó önéletrajz szüleim emlékére

Tisztelt olvasók!

Nem szeretném Önöket egy száraz önéletrajzzal untatni, inkább kiragadnék az életemből meghatározó dolgokat, melyek ma is gyakran eszembe jutnak.

Debrecenben születtem, 1947-ben. Szüleim egyszerű emberek voltak. Édesapám a Dóczy (Kossuth) Gimnázium kertésze volt, édesanyám pedig takarított. Négyen voltunk testvérek. Szüleim, míg éltek, mindig segítettek bennünket.

Az 50-es évek. Szegénység, sorbanállás, foltozott ruha... Szerencsémre a tanáraink a régiiek voltak. Azokat az elvtársak nem tudták lecserélni, helyettesíteni.

A forradalom. 1956. Közel 10 éves voltam. A gimnázium előtt lőttek az ávósok a tüntető tömegbe, senkit sem kímélve. Egy halott. A reménykedésnek hamar vége lett. Jött november 4-e. Ágyúdörgésre ébredtünk. Előttünk volt négy orosz ágyú beásva. Onnan lőtték a postát és a laktanyákat. Utána félelem szülte csönd lett.

A Kossuth Lajos Gyakorló Általános Iskola után a Péchy Mihály Építőipari Technikumba jártam. Nagyon jó sulik volt. A mai napig hasznát veszem az ott tanultaknak.

Ekkor kezdtem el komolyan rajzolni. A debreceni Medgyessy Ferenc Képzőművészeti Körbe jártam. Tanáraink Bíró Lajos és Félegyházi László festőművészek voltak. A hét minden napján volt foglalkozás, így rengeteget tudtunk rajzolni.

A társaság is nagyon jó volt. Mutatja ezt az is, hogy sokan lettek közülünk hivatásos művészek.

Nyaranta a Hajdúsági Művésztelepre, valamint az Országos Tokaji Művésztelepre jártunk.

Érettségi után felvettek az Ybl Miklós Építészeti Főiskolára. Közben megszereztem a nehézgépezési jogosítványt. A bulldózerrel igen kedveltem.

A csehszlovákiai 68-as események alatt a művésztelepen voltam. Naiv, gyermekded módon (így utóbb) mi is hangot adtunk véleményünknek. Spicli mindig volt. Otthon persze kellemtelenség, rendőrség. Engem akkor közös megegyezéssel kirúgtak a KISZ-ből. Ha nincs a statikatanárom – Molnár Sanyi bácsi –, a suliból is kirúgtak volna. Maradásom így sem volt, mert felvettek a Képzőművészeti Főiskola esti előkészítő szakára.

Irány Pest. Albérletek. Nem akarom részletezni, miket adtak ki az emberek lakás címén. Délelőtt dolgoztam. A Petőfi Sándor utcai főpostán voltam értékcsomag-felvevő. Profi módon megtanultam stemplizni.

Délutántól estig főiskola. Nagy volt a hajtás, hiszen a végleges bekerülés volt a tét.

Minden pénteken utazás haza, Debrecenbe, a hírhedt záhonyi feketevonattal. Bor, pálinka, izzadtság és a reménytelenség szaga hatotta át a vonatokat.

Közben megnősültem. A főiskolára is felvettek, így álmom valóra vált.

Első mesterem a főiskolán Szentiványi Lajos lett. Humánus, rendkívül érzékeny lelkületű embernek ismertem meg. Az első két évben rengeteg tanulmányt rajzoltunk, festettünk. Nála ismerkedtem meg az akvarellal is. Másodéves voltam, mikor Szentiványi mester meghalt. Ekkor kezdett a főiskolán Kokas Ignác festőművész tanítani. Őt választottam mesteremnek, és sikerült is hozzá kerülni mint tanítvány.

Tudják, ez fantasztikus volt. Hozzá fogható nagyszerű festőről és mesterről nem is álmodhattam volna. Mindenkiből képes volt a maximumot kihozni úgy, hogy a legnagyobb szabadságot élveztük mellette.

A műtermek reggel hatkor nyitottak. Sokan közülünk ott voltunk e korai órában, hogy dolgozhassunk. Ilyen volt a hangulat. Igaz barátokra leltem ott Buhály József és Mészáros László festőművészekben.

Kokas mesterrel kapcsolatunk, barátságunk azóta is töretlen.

A hat év alatt olyan nagyszerű festőktől tanultam, mint Barcsay Jenő, Patay László, Dienes Gábor, Bráda Tibor, Xantusz Gyula.

Feleséggel Pomázon próbáltunk megtelepedni. Nehéz volt. Család, főiskola, építkezés.

A főiskolát 1976-ban fejeztem be. A ház is elkészült, viszont a házasságom tönkrement. Válás.

A Zsámbéki Tanítóképző Főiskola rajz tanszékére kerültem, 1978-ban. Öreg barátom, Szlávik Lajos festőművész hívott maga mellé tanársegédnek. Nyolc szép évet töltöttem Zsámbékon.

Jó néhány kollégámmal, tanítványommal ma is tartom a kapcsolatot.

A főiskolát 1986-ban hagytam ott. Nehéz volt mellette mesterséggel, a festéssel foglalkozni. A kezdeti nehéz időszakban öcsém, László nagyon sokat segített. Ő volt az én „menedzserem”. Neki köszönhetem, hogy sokféle jártam Európában, és sok élményben volt részem.

1989-ben újra megnősültem. Budapestről 1996-ban költöttünk Pilisvörösvárra. Feleséggel szülői házát építettük, fejlesztettük tovább. Azóta itt élünk gyermekeinkkel.

Három leányom és egy fiam van. Imádom őket.

Közben megéltem a rendszerváltást. Reménykedtem. Hiába.

A „szakma” is felhígult időközben. Ma az művész, aki annak mondja magát. A média az, mely dönt, ítél, felemel, beléd rúg és alakítja a közvéleményt.

Igen szűk társaság uralja. A cél az, hogy minél butább, olvasni-érteni nem tudó, hazája történelmét sem ismerő plázhülyék legyenek az emberek.

Az akvarell

Varázslatos, bársonyos. Sok éve szinte csak ezzel az anyaggal festek. A közhiedelemmel ellentétben az egyik legnehezebb festőtechnika, mivel szinte lehetetlen javítani. Biztos rajztudást kíván meg, különösen, ha a művelője figurális festő. A színek kapcsolódása, egymásba simulása csak ezzel az anyaggal valósítható meg. A színek összefolynak, szerelmeskednek. Improvizatív, kamikaze technika. Az én alkatomhoz ez a hirtelen villanás illik legjobban.

Aktok, modellek

Mindig vonzott a szép női test. Eredete az lehet, hogy amikor világra jöttem, egy leányiskolában laktunk. Kamaszkoromat egy leánykollégiumban vészeltem át. Zsámbékon, ahol tanítottam, 90 %-ban lányok jártak.

Még élek.

A modell munkatárs is. Sokat jelent a személy kisugárzása, mozgása, kreativitása. Kell hozzá valami kedves huncutság is.

Megrendelésre is sok szép lányt és asszonyt megrajzoltam valaki örömére.

Tájak

A víz és a benne rejlő tükröződés mindig vonzott. Talán ezért csodálkoztam rá a Szigetköz szebbnél szebb részeire, vagy Velence gazdag festőiségére. Környezetem, a pilisi táj is megragadott.

A táj a maga örökkévalóságával fegyelemre és alázatra neveli azt, aki benne jár és alkot.

Csendélet

Csak jó kedvemben nyúlok ehhez a témához.

Portré, tanulmányrajzok

Tanulmányként sokat rajzoltam, festettem. Kedvencem a vörös pittkréta, a „rőtli”. Ezzel a klasszikus eszközzel rajzoltak a reneszánsz és a barokk mesterek is. Portrékat elsősorban szeretteimről készítettem, vagy megrendelésre. A fényképek, videófelvetelek elterjedése miatt nem nagyon van rá igény.

Pilisvörösvár, 2008. augusztus

Bihari Sándor

**Buhály József, Bihari Sándor, Kokas Ignác és Mészáros László
Zsámbék, 2005**

Glosszák Bihari Sándor festészetéről

Vannak olyan művészi pályaképek, melyeket az állandó változás, egy-egy stíluskör radikális elhagyása, gyakorta éppen ellentétes formavilágba való átlépés jellemez.

Az ezredvég magyar és egyetemes művészetében (s éppen Bihari nemzedékénél is) erre számos példát találhatunk. A nehezen definiálható posztmodern, a fontos, de múló stílusdivatnak bizonyuló új szenzibilitás, érzékenység és a számos, a múltból merítő, a klasszikusokat a mai helyzetre transmigráló, átértelmező neós stílusmozdulatok jó lehetőséget kínáltak a széttördelt életművek létrejöttére.

Más művészek a pálya első harmadában meglelt motívumrendszert építgették, fejlesztgették tovább, nem ritkán az absztrakció határáig jutva el.

Bihari Sándor oeuvre-je, életműve egyik körhöz sem kapcsolható.

Szándéka világosan érthető: szakmailag kifogástalanul, a mesterség, a technika tökéletes birtoklására támaszkodó, esztétikus műveket kíván létrehozni, melyek megfelelnek a kanti szépség definíciónak, nem felkavarni, hanem megnyugtatni akarnak, humanizálni a kor emberének olykor-olykor barságtalan hétköznapijait. (Vannak ugyanis olyan műalkotások, melyek művészettörténeti szempontból fontosak, de együtt élni velük lehetetlen.)

Ez a művészi szándék rávetül az eddigi életmű egészére. Nincsenek kalandok, határok, bakugrások, előre- és hátralépések, egyenletes minőség, kialakult témakörök jellemzik az elmúlt három évtized termését.

Mindenesetre a műterem falához támasztva ott áll egy korai hommage-szerű tábla, az Éjszakai vonat (plextoll, farostlemez, 122x123 cm, 1977), mely stílusát tekintve, mélybarna, zöldes, szürkés tónusaival alluzív (utalásos) formaadásával még igen közel áll Kokas mester piktúrájához, személyesen pedig azoknak a küzdelmes időknek állít emléket, amikor a

Éjszakai vonat

művész szinte hetente utazgatott Budapestről szülővárosába a rosszmemlékű, úgynevezett „fekete” vonaton.

Régi (mondhatjuk, alap-) igazság: mindennek az alapja a rajz. A művész pályáját a kezdetektől végigkísérik a tanulmányrajzok, melyek technikailag a tus, a lavírozott tus, a diópác tartományába helyezendők, s természetesen szívesen

használja a vörös pittkrétát, ami már a reneszánsz és a barokk mesterek által is szívesen használt technika volt (tulajdonképpen szinte félúton áll a grafika és a monokróm festészet között).

E grafikákban akadnak kitűnő mozdulattanulmányok (Nyújtózkodó, lavírozott tus, papír, 33x18 cm, 2007), portrék (közülük különösen meghatározó egy az édesapjáról készült 1983-as krétarajz) és frissen feldobott egyvonalas tusrajzok (Hátakt, tus, papír, 33x19 cm, 2007). Ez utóbbi látszólag befejezetlennek tűnhet, hiszen nincs pedánsan megrajzolva a fej, a kéz, ám egyetlen hozzátett vonal is tönkretenné a figura légiés eleganciáját.

Bihari Sándor oeuvre-jének nagy része – beleértve mindhárom nagy műsoportot (tájak, aktok, virágcsendéletek) – vízfestmény, szakszerűbben: akvarell.

A technikát már az egyiptomi halotti könyveknél is használták, a keleti kultúrákban mindig is kedvelték. Dürer idejében grafikák színezéseként volt jelen.

Európában valójában a plein air festészet megjelenésével válik önállóvá, voltaképpen a festésmódból kifejezőmód (is) lesz.

Természetesen nem félhomályos műtermekben, hanem a szabad természetben lel rá igazi helyére, hiszen a fény viselkedése, a levegő rezgése, a tünékeny hangulatok, impressziók, a pillanat mulékonysága az, aminek megjelenítésére alkalmas.

A laikusok hajlamosak arra, hogy valamiféle könnyed, játékos, vázlagszerű, a táblaképfestés előjátékaként használatos vizuális noteszlapnak tekintsék az akvarellt, holott köztudott, hogy ez a piktúra egyik legnehezebb műfaja.

Alla prima technika, spontán, gyors és friss, nem lehet utólag változtatni, nem módosítható, nem javítható.

Néhai Supka Magdolna, a bölcs és kitűnő szemű művészettörténész az emóció mozzanatát emeli ki, azt mondja, hogy a piktúrán belül a zsíros, vastag, fényes (drámai közlésre is alkalmas) olajfestéssel szemben az akvarellre legráillóbb fogalom a poézis.

Bihari Sándor par excellence festő, azon belül nem tudományoskodó, spekulatív alkat, sokkal inkább impulzív, lírai személyiség. Semmi meglepő nincs tehát abban, hogy a rá jellemző adekvát kifejezőmódot az akvarellben találta meg.

Az idők során sokan megfestették Velencét.

Canaletto vedutái alapján évszázadok múlva is újra lehetne építeni a Sta Maria della Salutét, Francesco Guardi velencei látképén a Rialto híd minden köve igaz.

Bihari 1998-ban készült munkája (Velence, akvarell, 61x42 cm) nem a topográfiai hűségről szól.

Nincsenek figurák (a művész soha nem használ még stafázs figurát sem), gazdag jelenetek, fények, párák, tükröződések, hangulatok vannak, csupa megfoghatatlan dolog, egy szóval: a lényeg.

Egyébiránt érdeklődő festőnövendékeknek e mű elemzése során könnyedén tanítható volna a clair-obscur (=chiaroscuro) mibenvalósága.

Számos tájképet festett a művész a Szigetközben, a Mosoni-Dunánál, Erdély pittoreszk (festői) vidékein, s festett néhány filozofikus-szimbolikus munkát is főképp az utóbbi időkben, ahol a táj inkább csak kulissza, a mondanivaló díszlete (így volt ez a reneszánsztól a romantikáig a klasszikus tájképfestőknél is).

Ezek az opuszokon a semmibe vezető út (lehet ez az élet útja, a ki tudja mit hozó jövőendő ösvénye, a sors maga) a kép tárgya, s a feszület, korpusszal, vagy anélkül, melynek szimbólumértéke, jelentéshordozó szerepe nem szorul magyarázatra.

A baljós hangulatot erősítik a komor tintakék vagy vörös felhők, a mögülük felbukkanó vakító fehér fények (az üresen hagyott fehér papír „lélegző” pórusai).

(Az út I-II. 2006, 2007; Kőkereszt, 2006)

A festőt gyűjtői a tájképek mellett leginkább talán aktképeiről ismerik.

Bihari általában modell után dolgozik. Azt írja jegyzeteiben,

hogy a modellt mindig alkotótársnak tekinti, s ez a „bensőséges” kapcsolat érződik is a műveken.

A figurák kifejezetten erotikusak, egyfajta XXI. századi szépségesszménynek kívánnak megfelelni.

Ha archetípusokat keresnénk, hiába szemlélnénk a gótikus festők "S"-alakba csavarodott aszexuális kamaszos nőtípusait vagy Renoir dúsidomú delnőit. A kor nőeszményei voltak ők. Eltűnt korokéi.

Azért ami a figura beállítását (azaz a dolog festői, megoldását) illeti, vannak klasszikus előképek, melyek közül most csak Francois Boucher hátaaktját említjük, melyet XV. Lajos metreszéről készített, aki nyilván nem keveset köszönhetett Erosznak.

Egészen ritka, amikor a művész historizáló témákhoz nyúl.

Egy 1988-ban feltett tondó formájú kompozícióján a Zsuzsanna és a vének bibliai témáját idézi meg (A vágy, akvarell, 50x70 cm), s egy 2004-es vörös pittkréta rajzán (Salome, 71x36 cm) az elbűvölő táncáért Keresztelő Szent János levágott fejét kérő gonosz leány alakja bukkan elő.

E műegyüttes legjava azonban nem mesél, nincs narráció (miért is lenne?), egyszerűen a szép női test egészséges esztétikumáról szólnak a festmények.

A színvonal egységes (mint az egész életmű java) némelyik hátaaktja különösen a fény-árnyék hatások virtuóz megoldása okán mindenképpen technikai bravúr. (A modell, akvarell, 68x29 cm, 2004)

„Csendéletet csak jókedvemben festek” – írja a művész jegyzeteiben.

...És csendéletei, melyek virágokról, pipacsokról, rózsákról készültek, derűt és nyugalmat sugároznak.

Nem meghatározó, de békés kiegészítői annak az életműnek, mely mindenféle látványos harsonaszó nélkül épül, bővül és gyarapodik, önmaga belső törvényei szerint.

Hann Ferenc
művészettörténész

Levélféle Bihari Sándor kiállításának megnyitására

Kedves Sándor!

Örömmel tölt el, hogy a Lord Major Galériában a Te kiállításod megnyitóján köszönhetlek. Több évtizedre visszatekintő ismeretségünk, barátságunk okán egymást kapacitálva vállaltad Te a tárlatot, én a megnyitót. Beszélgetésünk ott folytatódott, ahol annak idején abbamaradtak, megszakadtak, de soha nem szűntek meg.

Emlékképeim között kutakodva felrémlik a debreceni tanítóképző kollégiumának előtere, az abból nyíló lakás, Gábor bácsi és Juliska néni meghitt alakja, segítőkészsége. A hatvanas évek második felében az itt zajló viták, beszélgetések látszólag kiegyensúlyozott világban történtek. Bár kirobbant az arab-izraeli háború, néhányan önkéntesnek akartak menni Vietnamba, csodáltuk Che hősiességét, nemigen értettük az új gazdasági mechanizmust, de megérintett bennünket az egzisztencializmus, a prágai tavasz, a párizsi diáklázadás. Győzködtük egymást az igazunkról, felháborodtunk a stupiditáson, vélt és valós sérelmeinket soroltuk. Udvaroltunk és flörtöltünk, kegyes csalások és világmegváltó tervek között éltünk. Időnként felülemelkedtünk saját kicsinyességünkön, és elvonultunk a Csapó tanszék nevezetű korcsmába, vagy a Művész teraszára. Fiatalok, diákok voltunk, tele tervekkel. És ma már tudjuk: mi is egy nagy generáció voltunk.

Ha valamiért Téged kerestünk, édesapád jellegzetes rekedtes hangjával, szemében tűzzel büszkén mondta: fest. Csak

így. A szülői házból hozott tisztességet és tartást értéként örököd. A debreceni Medgyessy-körben Bíró Lajos és Félegyházy László voltak a tanáraid. Innen vezetett az utad a főiskolára, ahol kezdetben Szentiványi Lajos, majd Kokas Ignác egyengette művészi utad. (Megtiszteltetés, hogy kiváló mesteredet, Kokas Ignácot körünkben köszönhetjük.) Nem általános, nem is jellemző, hogy Mester és Tanítványa között évek során kialakult kapcsolat így megőrződjön. Mestereidről bátorítást és biztatást kaptál az önálló gondolkodásra, a saját hangodon történő megszólaláshoz. Mindez tehetségeddel együtt segítette megtalálni azt a sajátos stílust, hangvételt, megjelenési formát, ami a Te művészetedet egyedivé, bihariassá teszi. Megfogadhattad Leonardo gondolatát és intelmét, aki ezt írta: „... soha senki ne utánozza a másikat, mert akkor ami a művészetet illeti, nem a fia lesz a természetnek, hanem csak unokája. Ezt nem azoknak mondom – írja Leonardo –, akik a festészetből meg akarnak gazdagodni, hanem akik a művészet által hírt és megbecsülést keresnek.”

Kedves Sándor!

Alkotásaid témái a természet, az ember, azaz a teljesség, mit életnek nevezünk. Képeidnek az élmény közvetlensége fontos eleme. Ahogyan mesélsz egy látszólag nyugodt szigetközi világról, amely igazából küzd a megmaradásáért. De Te becserkészed a vizek szabdalta paradicsomi világot, komoran figyelmeztetsz, nem harsogva. Súlyja van képeid nehéz csendjének, amelyek a táj pusztulását, s talán újraéledését, borongós, szép, tiszta világát adják vissza. Csendéleteid harsogó-kirobbanó színei nem hagyják érintetlenül a nézőt. Mint ahogy a számomra legjellegzetesebb aktjaid a szerelmet, az örök nőt, a férfi és a nő együvé tartozását fejezik ki. Meztelen nőid, szerelmeseid mind életigenlést, a nagy titkot, életszeretetedet sugározzák. A meztelen test feszessége, fiatalosága sokunk vágyát, szándékát, titkos bugyraink titkait fedi fel, azzal a természetességgel és közvetlenséggel, ahogy olykor egymáshoz sem tudunk szólni. Képeidben együtt és egy-

szerre látom a szertelen habzsolást és a higgadt együvé tartozást, az új felfedezésének pótolhatatlan örömét és a belső nyugalomra törekvést.

Miért szeretem műveidet? Ha eddig nem hitted volna el, akkor még egy adalékkal hadd szolgáljak. Azt a sajátos technikát, az akvarellt műveled, amelyik látszólagos könnyedsége ellenére az egyik legnehezebb műfaj.

Egy olajképet lehet javítani, korrigálni, újrafesteni, de itt a jó képnek feltétele a gyorsaság, a pontosság, az igaz gondolat, a tiszta szem, a biztos kéz. Ezért bizton állítom, festői világodban mindezt kellő alappal, mesterségbeli felkészültséggel imponáló tudással teszed. Szememben olyan mester vagy, akinek nemcsak szép a mestersége, de hitelesen is gyakorolja. Segítesz nekünk abban, hogy felidézzük magunkban a múlt szépségeit, megőrizzük az életörömet – nagy szükségünk van erre manapság – és a Te néha melankolikus, tiszta álmódzó tekinteted segítségével rácsodálkozunk a világra, egymásra. Képeid életünk egy-egy darabjáról szólnak, és a teljesség átéléséhez segítenek. Gondolkodtam azon, hogy hogyan fejthető meg művészeted, hogyan tárhatók fel titkaid. Nem érzem magam hivatottnak arra, hogy erről itt és most szóljak, hiszen kiváló művészettörténészek kenyerét nem illik csipegetni, pláne elvenni. Beszélgetésünkkel elmondtad, hogy amit csinálsz, az komolyan vett játék, ahol gondolataidat, érzelmeidet másokkal a képeken keresztül megoszthatod. Játék az emberekkel, játék önmagaddal. Képeiddel szinte kézen fogva, észrevétlenül vezetsz el oda, hol akár minden más, tiszta és szép lehet, új értelmet nyerhet. Örülök, hogy ezen a délutánon egy olyan művész, egy olyan barát kiállításnyitásán vehetek részt, aki a maga választotta utat következetesen járja végig, vállalva a küzdelmet önmagával, ha kell, újrakezdve, hogy azt csináld, amit szeretsz, amit tudsz.

Kívánom Neked, hogy tedd ezt sokáig a Te megelégedettségedre és a mi örömünkre.

Befejezésül hadd idézzem Kosztolányi sorait, amelyet képeid juttatnak eszembe:

*A játszótársam mondd, akarsz-e lenni,
Akarsz-e mindig, mindig játszani,
akarsz-e együtt a sötétben menni,
gyermekszívvél fontosnak látszani,
nagy komolyan az asztalfőre ülni,
borból-vízből mértékkel tölteni,
gyöngyöt dobni, semminek örülni,
sóhajtvá rossz ruhákat öltetni?
Akarsz-e játszani mindent, ami élet...*

Budapest, 1993. június 9.

Barátsággal köszönt

Fodor Péter

(Elhangzott a Lord Mayor Galéria-beli kiállítás megnyitásán)

Kokas mesterrel 2005-ben Zsámbékon

A csend festője

Beszélgetés Bihari Sándor festőművésszel

Bihari Sándor festőművész lágy tónusú akvarelljei gyönyörű nőket és varázsos tájakat ábrázolnak. Képeiből harmónia és nyugalom árad. „Én a csend festője vagyok, szeretem a nyugalmat” – vallja magáról. A művész ugyanakkor markáns politikai véleményt formál az ország és a világ történéseiről, a magyarságról, és harcosan kiáll a határon túli magyarokért. Bihari Sándorral törzshelyén, a Gilde sörözőben találkoztam, hogy néhány korsó sör mellett eszmét cseréljek vele nemcsak képzőművészetről, hanem mindazon dolgokról is, amik egy nemzetéhez hű, a történelmet és a politikai eseményeket kritikus szemmel szemlélő magyar művészt ma foglalkoztatnak.

– *Mennyire meghatározó az életedben a család?*

– Erre legegyszerűbben egy kis történettel válaszolhatok. Édesapám Debrecenben a Dóczi Gimnázium kertésze volt. Egyszer megmutattam a gyermekeimnek azokat a hortenziákat, amiket még ő ültetett hajdanán az iskola elé. Néztem, néztem a fél évszázados bokrokat, s a szememből potyogni kezdtek a könnyek. A feleségem erre letört egy hajtást az egyik növényről. Mára ebből a hajtásból gyönyörű kis bokor lett az Ór-hegy alatti kertünkben.

– *Ennyire fontosak egy művész számára a gyökerek, a származás, a kötődések? Hiszen „a művész hazája a széles nagyvilág”...*

– Ez az emberiség örök kérdése. A művészeté is: „Honnan

jöttünk, kik vagyunk és merre tartunk?” Ahogy azt Gauguin is kifejezi egyik festményén.

– *Mit jelent számodra az a törékeny bokor a hegyen?*

– Az a növény az én apám. Ha felmegyek a hegyre, mindig letérdelek elébe és megsimogatom.

– *Úgy vélem, a te művészetekben megkülönböztetett szerepet kapnak az érzelmek...*

– A művészet legnagyobb részt érzelemből áll. A festészetben színekkel és formákkal olyan dolgokat fogalmaz meg az ember, amit szavakkal nem lehet visszaadni.

– *A modern művészetben gyakran előfordul, hogy kitalálnak vagy ráhúznak valamire valamilyen új elméletet, és annak alapján alkotnak...*

– Ott eszi meg a fene az egészet... Ha tanulmányozzuk az izmusok történetét, láthatjuk, hogy voltak a zsenik, mint például Picasso, akik egyszerűen elkezdtek másképpen alkotni, a „szolgák” pedig izmust csináltak belőle. Valóságos katedrálisokat emeltek egy-egy izmusnak, amiről kikiáltották szinte vallási áhítattal, hogy szent és oszthatatlan. Ez egyszerűen nevetséges. Az ember nem azért született a földre, hogy izmusokat gyártson, hanem azért, hogy szabadon kifejezze önmagát, és hogy boldog legyen.

– *Valahogy úgy van a szépirodalomban is, hogy vannak az alkotók, akik létrehozzák a műveket, és vannak az irodalomtörténészek, akik azon fáradoznak, hogy valamilyen műfaji kategóriába, szabályrendszerbe gyömöszöljék azokat... Aztán ezen a nyomvonalon megjelennek a kisebb tehetségű alkotók, az epigonok vagy ahogy te mondtad, a „szolgák” is...*

– De sok ember csak ennek a nyomvonalnak a segítségével tudja megközelíteni a művészet lényegét. Igaz, nekem is sok mindent belemagyaráztak már a műveimbe a műtörténészek, amire csak legyintettem: gondolta a fene..., de azért a közönséget mégiscsak közelebb hozzák az alkotóhoz.

– *Feltennék egy egyszerű kérdést, amire azonban valószínűleg lehetetlen válaszolni: szerinted hogyan lehet megkülönböztetni az értékes művészetet a talmitól?*

– Ez ma valóban nagyon nehéz feladat. A XX. században ugyanis megbomlott az egyensúly: korábban a társadalom, a vallás és a művészet egységet formált. Ha valaki a középkorban felnézett a templomban egy freskóra, pontosan tudta, hogy az mit ábrázol, s mit akart kifejezni a színekkel és a formákkal a művész. A XX. században elszabadult a káosz. A művészetben az egyén került piedesztálra, és csak a parttalan önkifejezés számít. Arról nem is beszélve, hogy a középkorban komoly tanulmányok nélkül nem is vehetett senki a kezébe ecsetet. A festészet is egy szakma, amit régen zseniális mesterek tanítottak különböző műhelyekben. Akkor még meg kellett tanulni a mesterség minden kis fogását... Manapság az a művész, aki annak mondja magát...

– *Pedig ma a művészet ismét reneszánszát élhetné, hiszen egyre több olyan ember van, aki meg is tudná vásárolni a művész alkotásait.*

– Ez nem csak a pénzen múlik. A reneszánsz korban egy Medicinek nemcsak pénze volt, hanem kulturáltsága is...

– *A művészet ma majdhogynem szinonimája a szabadságnak. Te konzervatív gondolkodású ember vagy. Hogyan tudod összeegyeztetni a kettőt magadban?*

– Én leginkább azért vagyok konzervatív, mert a világom teljes egészében a családra épül. A család szent a számomra. Én is egész életemben botladoztam, olyan voltam, mint a rossz kiscsikó, elbitangoltam ide-oda. De rájöttem, hogy az egyetlen menedék az ember életében a család, amit meg kell tudni őrizni, amit össze kell tartani, ahonnan el lehet indulni, és ahová vissza lehet menekülni. Ebben az értelemben kőkeményen konzervatív vagyok.

– *Hogy egy kicsit provokáljalak téged: a művész múzsája nem feltétlenül a felesége is egyben...*

– Ez így is van. Én például minden nő után megfordulok az utcán. És miért ne fordulnék meg, ha gyönyörű feneke van? Ezen a feleségem sem csodálkozik, tudja, hogy én ebből profitálni fogok, mert akkor még szebbeket fogok rajzolni...

– *A művészetben nagyon fontos, hogy a közösséget is megszólítsa. A magyar költészetre például mindig is jellemző*

volt, hogy lélekfordító időkben a közösség összefogását, a nemzet túlélését segítette elő, gondoljunk itt például Vörösmarty, Petőfi vagy Arany János verseire. A festészetben hogy van ez?

– Kevés művész van, aki ezt felvállalja, mert – még egyszer mondom – a XX. században az egyén került előtérbe. A művészet ezáltal egy olyan ingoványos területre lépett, amelynek már semmi köze nincs önmagához.

– *Mennyire fontos, hogy a művész is politizáljon?*

– A művész nem vonhatja mindig ki magát a politika alól. Gondoljunk Daumier-re, ő volt az első francia rajzoló, aki az akkori média szerint kifigurázta a bíróságot, s akarva akaratlanul is politizált. De a mindennapok által mindnyájan részesei vagyunk a politikának.

– *Te meglehetősen aktívan kiveszed a részed a politikából. A trianoni békeszerződés évfordulóján például te magad is tüntettél Budapesten, a Kempinszky Szálló előtt...*

Feleségével

– Trianon olyan a magyarság számára, mint amikor egy embernek levágják mindkét kezét és lábát. Pedig a magyar egy nagyon rendes és dolgozó nép. De soha senki nem segített nekünk, ha bajban voltunk. Azok, akik most a vérünket kívánják, hol voltak Nándorfehérvárnál, hol voltak Mohácsnál, hol voltak Eger ostrománál? Úgy érzem, a balliberális média a hőseinket el akarja hallgatni, mintha nem is lettek volna. És ott vannak a jelképeink: Szent István jobbja nem egy húscsapat, a Szent Korona nem svájcisapka, ezek számunkra nagyszerű dolgok. Nemrégiben járt nálam Claudio nevű olasz barátom. A déli harangszónál megkérdeztem tőle, tudja-e, hogy miért szól a harang? Miután fogalma sem volt róla, elmondtam, hogy 1456-ban Nándorfehérvárnál a magyarok úgy elverték a törököket, hogy jó időre elvették a kedvüket a hódítástól. Claudiót, úgy látszik, izgatta a dolog, mert utánanézett, hogy valóban így történt-e, minekutána fel is hívott telefonon és azt

Műtermében 2004 szeptemberében

mondta: „Te Sándor, milyen nagyszerű katonák voltak azok, akik ott harcoltak!”

– *A magyarságnak a Trianonnal megszűnt területi egységét közel egy évszázad után már nem lehet helyreállítani. Hogyan lehetne legalább a kulturális egységet helyreállítani?*

– Ha mindazok az országok, ahol ma magyarok élnek, hozzánk hasonlóan belépnek az Európai Unióba, és velük együtt egységet fogunk alkotni, sokat javul majd a helyzet. Remélem, hogy az az Európa, amely eddig nekünk soha nem segített, csak mindig mi segítettük meg, ha kellett, a vérünket ontva is, most az egyszer talán a mi javunkat is nézi majd. Mi 896 óta Európához tartozunk...

– *Talán Európa soha sem felejtette el a magyarok kalandozós, rabló hadjáratos korszakát...*

– Jó, persze kalandoztunk, csirkefogók voltunk. De aztán a magyarság megállapodott és azt mondta: itt van a mi helyünk.

– *Sokat foglalkozol politikával, történelemmel, ugyanakkor ezek a gondolatok, érzelmek a festményeiden nem jelennek meg. Csodás női testeket, békés dunántúli és erdélyi tájakat festesz...*

– Én a csendet és a nyugalmat szeretem. Egész életemben a széphez kötődtem – habár nem tudom ezt a fogalmat definiálni. Ha látok egy gyönyörű tájat, vagy megbámulok egy lélegzetelállítóan szép nőt, akkor a világ keserves dolgai megszűnnek a számomra, és csak a szépséget vágyom megragadni. Más művészek másképp reagálnak. Goya például megfestette a Kivégzés című képét, amely annak az időszaknak a kegyetlen, véres valóságát ábrázolja, amikor a spanyol nép felkelt Napóleon ellen. Ezzel a festményével igenis keményen politizált és állást foglalt. De amikor megfestette Alba hercegnőt ruhásan és pucéran... Abban nem volt semmi politika, abból csak a gyönyörűség áradt...

– *A művésznek az a szerepe, hogyha a világ megbolondul is, ő mindig a szépet mutassa?*

– Ez alkat kérdése. Ki hová kötődik. Én a széphez kötődöm.

- *Tehát te nem egy Guernica-típusú festő vagy?*
- Ha Picasso életművét áttekintjük, tapasztalhatjuk, hogy istenigazából a Guernicán kívül ő sem politizált...
- *De ott vannak a bika-rajzai, szörnyei vagy a híres békegalambja...*
- Ezek belemagyarázások... Most nem akarok illúzióromboló lenni, de a galamb például azért jelenik meg nála motívumként, mert az édesapja – aki rajztanár, festőművész volt – rengeteg galambot tartott otthon. Picasso a galambokon tanult meg rajzolni.
- *Csak hogy az ember nagyon fogékony a jelképekre. Kell hogy legyenek az életünkben önmagukon túlmutató dolgok...*
- Akkor vegyük inkább Goyát, aki érzékeny volt a társadalmi változásokra. Amikor megfestette a Szaturnusz felfalja saját gyermekeit című képét, akkor az akkori Spanyolországra gondolt.
- *Szerinted mi a művészet szerepe ma? Az elmúlt évtizedekben – a Kádár-rendszer szürke érdektelenségében – egyfajta lázadást, kitörési pontot jelentett az emberek számára. Mostanra más lett a szereposztás...*
- Sajnálatos módon én sem tudom pontosan. De az tény, hogy ocsmány módon elüzletiesedett. Ez az, ami a művészek kezét megköti, mert nincs rendes mecénatúra.
- *Te hogyan boldogulsz, hogy érzed magad ebben a „szép új világban”?*
- Én azért érzem jól magamat, mert felépítettem magamnak egy álmvilágot, amibe a festézetem is beletartozik, és amit szeretnék megőrizni. Nagyon kell szeretni ezt a mesterséget ahhoz, hogy tudjunk dolgozni, és én még nagyon sok képet szeretnék festeni. Gyönyörű aktokat, nyugodt tájakat és csendet. Sok-sok csendet...

Fogarasy Attila

(Vörösvári Újság, 2004. szeptember)

Kiállításai

Egyéni:

- 1978 Debrecen, Vasutas Klub
- 1980 Abádszalók
- 1980 Haagtor Galéria, Tübingen,
- 1980 Rottenburg
- 1983 Hotel Olympia, Budapest
- 1985 Ferenczy Károly Terem, Pécs
- 1986 Svéd–magyar Kultúrterem, Stockholm
- 1987 Győr
- 1988 Gulácsy Terem, Szeged
- 1989 Paál László Terem, Budapest
- 1990 Bad Neuheim, Németország
- 1991 Derkovits Terem, Budapest
- 1993 Lord Mayor, Városmajor, Budapest
- 1993 Gilde étterem, Pilisvörösvár
- 1994 Keve Galéria, Ráckeve
- 1994 Lillafüred, Nagyszálló
- 1995 Kispesti Vigadó, Budapest
- 1995 Balatonudvari
- 1996 Általános Iskola, Makád
- 1997 Varázskő Galéria, Pilisvörösvár
- 1997 Mariann Galéria, Győr
- 1998 Bank Center, Budapest
- 1999 Medgyessy Terem, Debrecen
- 1999 Hotel Aquinqum, Budapest
- 2000 Kongresszusi Központ, Budapest
- 2001 Szatmári Múzeum, Mátészalka

2001 Bank Center, Budapest
2002 Zeneiskola, Pomáz
2004 Művelődési Ház, Zsámbék,
2004 Ráckeve
2006 Borkápolna, Budapest
2009 Művészetek Háza, Pilisvörösvár

Kollektív kiállítások:

Többszöri részvétel a Szegedi Nyári Tárlaton, a Debreceni Tavaszi és Őszi Tárlaton, az Egri Aquarell Biennálén, a Hatvani Tájékp Biennálén.

1978 Angol Királyi Aquarelltársaság, London

1989 Basel, Svájc

1996 Silkeborg, Dánia

2000 „A debreceni grafika két évszázada”, Debrecen

2007 „Bíró Lajos festőművész és tanítványai”, Debrecen

2008. „A Biblia évében” – a Pilisi Alkotó Kaptár Egyesület csoportos tárlata, Pilisvörösvár, Művészetek Háza.

**Buhály Józseffel és Molnár Sándorral 2009. április 26-án
a pilisvörösvári Művészetek Házában rendezett kiállítás megnyitóján**

Festmények, grafikák

Tájképek

Az út II. – 2007 (akvarell)

Február – 2008 (akvarell)

Mosoni-Duna II. – 1992 (akvarell)

Kőkereszt – 2006 (akvarell)

Csend – 2003 (akvarell)

Szigetköz II. – 2006 (akvarell)

Erdély – 2003 (akvarell)

Mosoni-Duna I. – 2003 (akvarell)

Velence – 1998 (akvarell)

Aktok

Alvó – 1992 (kréta)

Salome – 2004 (kréta)

Nyújtózkodó – 2007 (lavírozott tus)

Merengő – 1997 (diópác, ecset)

Vetkőző – 1999 (tus, ecset)

A modell – 2004 (akvarell)

Hátakt – 2007 (tus, toll)

A Vágy – 2004 (akvarell)

Két figura – 2007 (tus, toll)

Tavaszi II. – 1997 (akvarell)

Tavaszi I. – 1989 (akvarell)

Délután – 1995 (akvarell)

Fényben – 2002 (akvarell)

Csendéletek

Nyár (akvarell)

Csendélet – 1994 (akvarell)

Írisz (tanulmány) – 2006 (akvarell)

Rózsa (tanulmány) – 2006 (akvarell)

